

**«ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΡΗΓΑ»:
Τα στοιχεία τεκμηρίωσης για την ανακήρυξη και επίσημα
ως Ιστορικού Τόπου**

Η Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα με την επιστολή της (αρ. Πρωτ. 122/15 Φεβρουαρίου 2005) προς την 7^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Λάρισα, ζήτησε να ανακηρυχθεί και επίσημα ως Ιστορικός Τόπος ο χώρος «ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΡΗΓΑ» του Βελεστίνου μετά την διαπίστωση ότι δεν έχει υπηρεσιακά γίνει κάποια τέτοια πράξη μέχρι σήμερα. Τα στοιχεία για τεκμηρίωση της πρότασής μας, που αργότερα μας ζητήθηκαν, προσκομίσθηκαν (14 Ιουλίου 2009) στην 7^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και παρατίθενται κατωτέρω:

1. Κατά την εποχή του Ρήγα η χριστιανική συνοικία του Βελεστίνου βρίσκονταν στην περιοχή την καλούμενη «Βαρούσι», που εκτεινόταν από την Υπέρεια Κρήνη (Κεφαλόβρυσο) μέχρι τις υπώρειες της Μαλούκας, στο Βόρειο-Δυτικό μέρος του τότε Βελεστίνου, όπως διαπιστώνεται και από την «*Επιπεδογραφία της Φεράς νυν λεγομένης Βελεστίνο*»¹, την οποία ο ίδιος ο Ρήγας είχε σχεδιάσει και είχε θέσει στο φύλο 4 της *Χάρτας της Ελλάδος*².

Η περιοχή αυτή του Βαρουσιού καταστράφηκε κατά τα Ορλωφικά, (1769-1770), όπως συμπεραίνεται από τα κείμενα του περιηγητή William Leake³, ο οποίος πέρασε από το Βελεστίνο στις 27 Δεκεμβρίου 1809 και ο οποίος γράφει σχετικά: «*Το Βαρούσι, το ελληνικό τμήμα, το οποίον κάποτε είχε τόσες οικογένειες όσες έχει το τουρκικό τμήμα, αποτελείται τώρα στο μεγαλύτερο μέρος από ερείπια ή ακατοίκητα σπίτια και ένα κομμάτι έχει μετατραπεί σε περιβόλια ή σιτοχώρα*». Και έκτοτε η περιοχή αυτή βρίσκεται έξω από τον οικιστικό ιστό του Βελεστίνου.

2. Ο χώρος «Σπίτι του Ρήγα» πράγματι βρίσκεται στην περιοχή της χριστιανικής συνοικίας του Βαρουσιού Βελεστίνου. Μάλιστα, στον χώρο «Σπίτι του Ρήγα» υπάρχει και ένα πηγάδι⁴, χαρακτηριστικό της χριστιανικής συνοικίας. Οι τότε χριστιανοί κάτοικοι στον περίβολο του σπιτιού τους άνοιγαν πηγάδι για άντληση νερού, διότι δεν πήγαιναν στο Κεφαλόβρυσο να πάρουν νερό, εκ του γεγονότος ότι, όπως γράφει και ο περιηγητής William Leake⁵ χλευάζονταν από τους παραβρισκόμενους Οθωμανούς. Συγκεκριμένα γράφει: «*Οι Έλληνες του Βαρουσιού προτιμούν το νερό των πηγαδιών τους ως πόσιμο και δεν κάνουν χρήση του νερού της Υπέρειας ούτε για άλλους σκοπούς, καθώς η ανάβαση στο ύψωμα με γεμάτα δοχεία είναι κοπιαστική και οι γυναίκες φοβούνται μη προσβληθούν από τους τούρκους*».

¹ Για την «Επιπεδογραφία της Φεράς νυν λεγομένης Βελεστίνο» βλ. την εμπειριστατωμένη μελέτη του αρχαιολόγου Ευαγγέλου Κακαβογιάννη, «Η Έπιπεδογραφία της Φεράς από άποψη αρχαιολογική», *Υπέρεια*, τόμ. Α', *Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας»*, (Βελεστίνο 1986), Αθήνα 1990, σελ. 423-448.

² Βλ. Ρήγα Βελεστινλή, *Χάρτα της Ελλάδος*, Βιέννη 1797, επανέκδοση από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνο-Ρήγα, επιμέλεια Δημητρίου Καραμπερόπουλου, Αθήνα 1998, β' έκδ. 2003, φύλλο 4.

³ Βλ. William Leake, *Travels in Northern Greece*, τόμ. 4, Άμστερνταμ 1967, σ. 400. Νίτσας Κολιού, *Τα Βελεστινιώτικα. Χρονικά του δήμου Φερών*, Β' έκδοση Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνο-Ρήγα, Αθήνα 2001, σελ. 14 κ. εξ. από όπου και τα ελληνικά κείμενα.

⁴ Βλ. Ευαγγέλου Κακαβογιάννη, «Ένας Δρόμος της εποχής του Ρήγα», *Κείμενα του Βόλου*, τεύχ. 5, 1979, σελ. 415 κ. εξ.

⁵ Βλ. William Leake, *ό. π.*

Χαρακτηριστικά είναι και τα όσα μνημονεύει ο αρχαιολόγος Ευάγγελος Κακαβογιάννης για την ύπαρξη των πηγαδιών αυτών: «Όπως με πληροφόρησαν ηλικιωμένοι Βελεστινιώτες, στους αγρούς, που απλώνονται στα Νότια της εκκλησίας της Παναγίας, έχουν κατά καιρούς επισημανθεί με την καλλιέργεια διάφορα πηγάδια... Η ύπαρξη των πηγαδιών μέσα στους αγρούς προξένησε την εύλογη απορία των ιδιοκτητών τους, δεν πρόκειται όμως για τίποτε άλλο παρά για τα πηγάδια των χριστιανικών σπιτιών, επειδή μεγάλο μέρος της συνοικίας Βαρούσι εκτείνονταν, σύμφωνα με την Επιπεδογραφία, στα νότια της εκκλησίας της Παναγίας».

3. Ο Νικόλαος Πολίτης⁶, οποίος στα 1884 δημοσιεύει την εργασία του «Η νεότης του Ρήγα», σημειώνει ότι την εποχή εκείνη οι κάτοικοι του Βελεστίνου έδειχναν ως σπίτι του Ρήγα μία μισογκρεμισμένη οικία στον ίδιο χώρο, που σήμερα θεωρείται ως «ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΡΗΓΑ».

Παρόμοια σημειώνει και ο Ζωσιμάς Εσφιγμενίτης⁷ στα 1891 όταν γράφει για τον Δήμο Φερών: «Ο Βελεστίνος...προ της ελληνικής Επανάστασεως του 1821 διηρείτο εις δύο συνοικίας, και εις μεν την ΒΔ. την καλουμένην Βαρούσιον κατόκουν οι Χριστιανοί, εις δε την ΑΜ. Τούρκοι. Το 1821 κατά Μάϊον η χριστιανική συνοικία κατεστράφη υπό των Τούρκων όλως διόλου. Το μέρος δε εκείνο σήμερα είναι χωράφια περιτοιχισμένα άτινα καλούσιν "Αυλαγάδες", ένα δε τούτων των αυλαγάδων διέκριναν ως πατρικήν οικίαν του ενδόξου Ρήγα».

4. Σημαντικό στοιχείο για την τεκμηρίωση αποτελεί η «Επιπεδογραφία του Βελεστίνου» στην οποία ο Ρήγας σημειώνει τους δρόμους, που περνούν γύρω από το χώρο «ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΡΗΓΑ» και είναι οι ίδιοι και σήμερα, όπως μπορεί κανείς να τους συγκρίνει με εκείνους της Χάρτας του. Συγκεκριμένα ο δρόμος που είναι μπροστά από το χώρο «Σπίτι του Ρήγα» και ανέρχεται προς τη μεσότητα της Μαγούλας Μπακάλη, (τότε ονομάζονταν «Σούγλος») συναντά κάθετα τον δρόμο, που είναι στις υπώρειες της Μαγούλας και ο οποίος κατευθύνεται στην εκκλησία «Παναγία», (τότε ονομάζονταν Άγιος Αθανάσιος) και το νεκροταφείο.

Επίσης, ο δρόμος ο οποίος έρχεται από το Κεφαλόβρυσο και κατευθύνεται προς τους πρόποδες της Μαλούκας, καθώς επίσης και ο δρόμος ο οποίος κατέρχεται από την Παναγία και περνά πίσω από τον χώρο «Σπίτι του Ρήγα» είναι οι ίδιοι όπως και σήμερα. Κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούμε να σημειώσουμε τη θέση όπου βρίσκονταν το πατρικό σπίτι του Ρήγα στην «Επιπεδογραφία του Βελεστίνου», που ο ίδιος σχεδίασε και την έθεσε δίπλα στον τίτλο της Χάρτας της Ελλάδος φύλλο 4 και πάνω από την «Επιπεδογραφία των Αθηνών».

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανεύρεση το 1977 ενός δρόμου της εποχής του Ρήγα από τον κ. Ευάγγελο Κακαβογιάννη, ο οποίος σχετικά παρατηρεί ότι «Αυτό το απλό καλντερίμι, που πάνω του ο Ρήγας ασφαλώς θα είχε περπατήσει πολλές φορές, είναι τμήμα του δρόμου που εικονίζεται στην Επιπεδογραφία αμέσως Ανατολικά του λόφου του Αγίου Αθανασίου [Παναγίας] και αποτελεί το πρώτο ανασκαφικό, επομένως αναμφισβήτητο, τεκμήριο της επιμέλειας, με την οποία ο επιπεδογράφος σχεδίασε το Βελεστίνο των ημερών του»⁸.

⁶Βλ. Νικόλαος Πολίτης, «Η νεότης του Ρήγα», *Εστία*, τόμ. 19, 1884, σελ. 13-16.

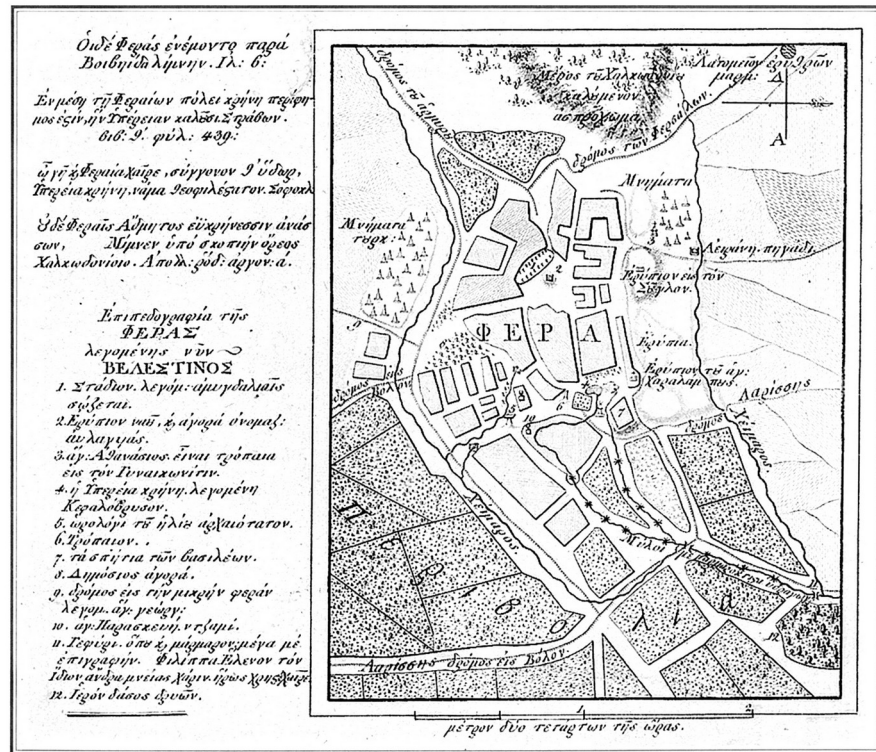
⁷ Βλ. περιοδικό *Προμηθεύς*, Βόλος, Φεβρουάριος 1891, σελ. 208.

⁸ Βλ. Ευαγγέλου Κακαβογιάννη, «Η "Επιπεδογραφία της Φεράς" από άποψη αρχαιολογική», *Υπέρεια*, τόμ. Α', Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνου-Ρήγας», (Βελεστίνο 1986), Αθήνα 1990, σελ. 423-448 και το παράθεμα από τη σελ. 429.

Συμπερασματικά, με τα ανωτέρω στοιχεία μπορούμε να τεκμηριώσουμε ότι το πατρικό σπίτι του επαναστάτη και εθνεγέρτη Ρήγα Βελεστινλή είναι ο χώρος που σήμερα θεωρούμε ως «ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΡΗΓΑ» και ο οποίος θα πρέπει να ανακηρυχθεί και επίσημα από την 7^η Εφορεία Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων ως ένας σημαντικός Ιστορικός Τόπος.

Το πρώτο Μνημείο που στήθηκε στο χώρο «Σπίτι του Ρήγα» μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας του 1881. Διακρίνεται και το στόμιο του πηγαδιού, όπως τότε συνήθιζαν να έχουν τα σπίτια της χριστιανικής συνοικίας, διότι απέφυγαν να χρησιμοποιούν το νερό του Κεφαλόβρυσου λόγω των οχλήσεων από τους παρευρισκόμενους Τούρκους

Το τοπογραφικό διάγραμμα του Βελεστίνου, δημιούργημα του Ρήγα το 1797.

Ο χώρος «Σπίτι του Ρήγα» σε φωτογραφία του 1975 περίπου, όπου διακρίνονται οι δύο δρόμοι, ο ένας δεξιά προς τον ναό της Παναγίας και ο άλλος προς το Χαλκαοδώνιο (Μαλούκα). Οι δόμοι αυτοί αποτυπώνονται και στην τοπογραφικό διάγραμμα του 1797 του Ρήγα.